

Växt- och miljöavdelningen
Jens Weibull
jens.weibull@jordbruksverket.se

Referensgruppen för odlad mångfald, 2017-04-25

Lokal: Jordbruksverket, Alnarp

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Carin Bunnvik, Jordbruksverket (ordf.); Ulf Nilsson, For; Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Eva Grönwall, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation; Eva Jansson, SLU/LTV-fak; Lennart Nilsson, Riksantikvarieämbetet; Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Helena Persson, Lunds universitet/Botaniska trädgården; Maja Persson, LRF Trädgård; Jan Svensson, NordGen; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Anmält förhinder:

Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Anna Lena Carlsson, Naturvårdsverket; Anders Glassel, Statens fastighetsverk

1. Öppnande

Enhetschef Carin Bunnvik öppnade mötet. Lennart Nilsson hälsades välkommen till referensgruppen som ny representant för Riksantikvarieämbetet.

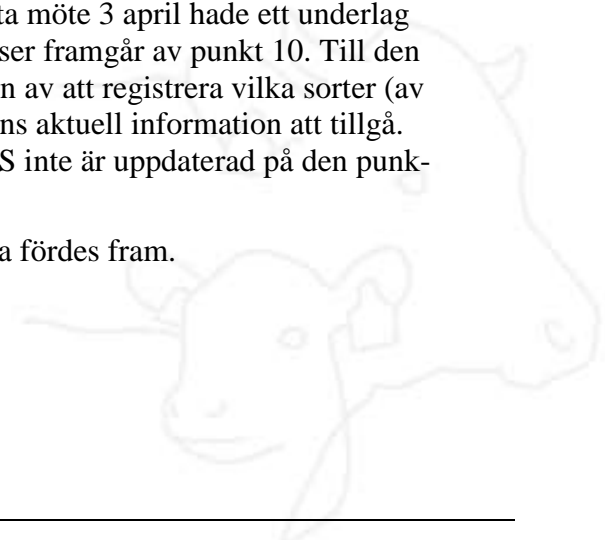
2. Genomgång och uppföljning av minnesanteckningarna från höstmötet

Jens tog upp två punkter: miniutredningen om immateriella rättigheter på genbanksmaterial, samt Poms kommunikationsplan (pkt 3.ii på dagordningen). Inför referensgruppens för nationella genbanken första möte 3 april hade ett underlag tagits fram (bilaga 1). Referensgruppens slutsatser framgår av punkt 10. Till den tredje av dessa önskade Eva J tillfoga betydelsen av att registrera vilka sorter (av t.ex. frukt och bär) som är svenska så att det finns aktuell information att tillgå. Det noterades att EU:s fruktdatabas FRUMATIS inte är uppdaterad på den punkten. Därmed lades frågan till handlingarna.

Inga andra synpunkter på minnesanteckningarna fördes fram.

3. Besluts punkter

- i. Reviderad uppdragsbeskrivning

Förslaget till reviderad uppdragsbeskrivning för Referensgruppen för odlad mångfald (version april-2017) antogs. Enligt avsnitt 3.vi. är hädanefter verksamhetsledaren för nationella genbanken adjungerad till referensgruppens höstmöte.

ii. Utkast till kommunikationsplan

Det följande är ett försök att sammanfatta de viktigaste aspekterna som togs upp. Gruppen var enig i förslaget till övergripande mål för kommunikationsplanen: vikten av en god samhällsförankring kan inte nog understrykas. En förståelse av programmets syfte, mål och medel är centralt.

Diskussionen kom därefter mycket att handla om det faktum att programmet täcker in ett mycket brett spektrum av målgrupper. ”– Poms målgrupper är ingen jämn smet!” För var och en av dessa kommer det att bli nödvändigt att formulera specifika kommunikationsmål och särskilda aktiviteter. Varje deltagande aktör gör därför klokt i att fråga sig: för vems skull är jag här? Det kan finnas målgrupper som vi ännu inte har identifierat.

Kommunikationens budskap ska förmedla en ”vi-känsla” och helst rymma konkret och matnyttig information. Det insamlade växtmaterialet måste lyftas fram. Publiceringen av personliga porträtt är viktig och bör fortsätta. Programmets alla medverkande ska lyftas fram, liksom privatpersoner¹ som har medverkat genom åren.

Programmets webbplats ska hjälpa aktörer att förmedla sådan information som de själva inte kan sprida. Det måste finnas information på engelska. Betydelsen av sociala medier får inte underskattas och är ett enkelt sätt att nå många. Det innebär också möjligheter att få viktig återkoppling från allmänheten och andra målgrupper.

Ett reviderat, och bantat, förslag till plan kommer att tas fram av Jordbruksverket.

4. Uppföljning av mål och åtgärder i strategin

En uppdaterad översiktsplan delades ut (bilaga 2). Bland de kommentarer som gjordes kan nämnas följande:

- En inte tidigare uppmärksammas aktivitet i strategin (sid. 20): utredning av behovet att inventera och samla in okända potatiskloner samt förslag på åtgärder som kan bli resultatet av det. Bakgrunden till förslaget är inventeringar gjorda i sen tid i Norge. Uppgiften förmedlades till NordGen.
- Förslaget om ett kursprogram vid SLU om odlad mångfald (åtgärd 11.1); se närmare under 7.ii.
- Tankarna om ett regeringsuppdrag avseende det växtgenetiska fördragets (IT-GGRFA) art. 9 om jordbrukarnas rättigheter (åtgärd 16.1); Inget sådant upp-

¹ [Not: utdelandet av förtjänstchecknet [Guldärtan](#) har under många år gett stort medialt genomslag]

drag har meddelats, men det pågår en dialog mellan fördraget och växtförädlarrättsunionen UPOV som bl.a. gäller vissa tolkningsaspekter kring *informal seed exchange*, och *Farmers' rights* (ITPGRFA) visavi *Farmer's privilege* (Upov).

- Utlysningar för tvärvetenskaplig forskning (åtgärd 7.2) tycks alltmer osannolika.

5. Kort presentation av status för Nationella genbanken

Karin Persson, verksamhetsledare vid genbanken, presenterade helt kort läget och några de senaste månadernas händelser (bilaga 3).

6. Vad händer med Poms frömaterial?

Agneta Börjeson, Röttle natur & kultur, informerade om sitt arbete att fröodla kulturarvssorter och insatserna för att få upp intresset för Poms och NordGens frömaterial (bilaga 4). Agneta arbetar själv aktivt med att registrera värdefulla och historiskt intressanta sorter på den svenska sortlistan. På uppdrag av Pom uppdaterar hon dessutom informationen på programmets webbplats om de fröförökade växterna. De grundläggande frågor som söker sina svar är "Vem vill/ska odla?" och "Var finns egentligen utsädesproducenterna?" Avslutningsvis informerade hon om sin [utställning om odlad mångfald/vårt levande kulturarv](#) som pågår t.o.m. 14 maj på Gränna museum. Utställningen går att hyra.

7. Informationspunkter

i. Aktörsrunda (korta sammanfattningar)

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Eva): Vi brottas med frågan om vilken som är vår roll i programmet; de svenska kyrkogårdarnas utmaningar omfattar bl.a. framtida finansiering, att gravrätter överges och s.k. "avstening"; en pågående trend just nu är att gräsmattor överges för att kunna utvecklas till äng - skulle man kunna ta in de vilda släktingarna i det arbetet? Tyvärr ligger allt fokus idag på stenen; vi skulle behöva lägga ett mycket större fokus på växtligheten (t.ex. perenner); slutligen arbetar man på att i än större utsträckning få med de yngre ideella organisationerna;

[Kommentar Eva J: låt oss utveckla ett gemensamt pilotprojekt i linje med tidigare samarbete (gm Henrik Morin)]

De botaniska trädgårdarna (Helena): Pom är väldigt viktigt för de botaniska trädgårdarna - flera har uttryckt ett intresse av att fungera som lokala klonarkiv; nomenklaturdatabasen Skud - Svensk kulturväxtdatabas - är fortsatt mycket viktig för hela vår krets; vidare brottas vi just nu med EU:s nya direktiv om invasiva arter varav flera är kända trädgårdsväxter (t.ex. skunkkalla och vattenhyacint); vi har f.n. goda samarbeten med NordGen, Fredriksdals friluftsmuseum och Länsstyrelsen kring insamling av hotade arter för bevarande och framtida utplantering; den 6 maj öppnar utställningen [Peder Winstrup - människan och mumien](#) om den siste danske biskopen i Lund (1638-1679) - hans sarkofag innehöll en mängd växter som ställs ut i Botan (Lund).

[Statens fastighetsverk (Anders): informerar per telefon bl.a. om arbetet kring Umeå residens som kommande klonarkiv - jfr. bilaga 3]

NordGen (Jan): verksamheten har ca. 25 milj. DKK i årsbudget men skulle behöva en utökning för att klara av den eftersläpning som råder vad gäller förökning av frö, grobarhetstester, mm. - en uppdatering av Ernst & Youngs rapport från 2008 är därför beställd för att belysa dagens behov; en administrationsavgift på 25 kr/fröprov tas sedan årsskiftet ut av "hobbybeställare" vilket har lett till ett minskat antal beställningar; sammanlagt 6 300 grobarhetstester är planerade för året och 25 potatiskloner väntar på att rensas för virus; samtliga bevarandesorter av stråsåd från Danmark, Norge och Sverige förökas i år utanför Lomma; en ny kommunikationsstrategi håller på att utvecklas, en kommunikationsansvarig ska rekryteras och en uppfräschad webbplats har sjösatts (ännu så länge endast på engelska); NordGen deltar i, och ansvarar också för, ett antal projekt inom det europeiska genressamarbetet ECPGR, samt två projekt riktade till [barn](#) resp. allmänheten (tillsammans med Lunds Botaniska Trädgård).

Sveriges Pomologiska Sällskap (Krister): i år infaller *Äpplets dag* den 24 september och 22 oktober håller Sällskapet pomologträff; det finns fortfarande en stor efterfrågan på gamla fruktsorter.

Friluftsmuseerna (Maria): årets tema på Fredriksdal är olika perspektiv på [Ängen](#) (biologisk mångfald, redskap, mm); planeringen inför 2018 - när museet firar 100 år - pågår redan och sammanfaller då med World Federation of Rose Societies kongress i Köpenhamn; även om många Pom-rosor ska röjas kommer en hel del att stå kvar under kongressen - därutöver planerar Fredriksdal att utöka klonarkivet till att också omfatta perenner, lökar och köksväxter vilket kommer att ställa krav på värdarna samt tillgång på information;

Riksantikvarieämbetet (Lennart): sammanlagt två personer på myndigheten (LN och Fabian Mebus) arbetar med frågor kring det biologiska kulturarvet; av särskilt intresse är kulturreseervaten med sitt speciella fokus på bevarande och pedagogisk verksamhet; RAÄ ser gärna att NV tar ett större ansvar för de biologiska värdena i kulturreseervaten dit även florans av vilda kulturväxtsläktingar räknas.

Fritidsodlingens riksorganisation, For (Ulf): ny ordförande för For är Ulrica Otterling - tidigare ordförande i Koloniträdgårdsförbundet; bland vårens mässor kan nämnas Nordiska trädgårdar i Älvsjö 22-25 mars och Noliämässan i Umeå 21-23 april; For genomför just nu en översyn av förbundets finansiering och former, samt noterar att regeringens livsmedelsstrategi inte nämner landets fritidsodling; under året genomför Riksförbundet Svensk Trädgård, RST en särskild satsning till barn; ett arbete för att diplomera odlare av äldre kulturväxter är på gång; 24 september anordnar For - i samarbete med SLU - heldagen "Odlas mångfald" i Alnarp (tidigare Alnarpsdagen).

Sveriges lantbruksuniversitet (Åsa): SLU/Lapf har fått medel för ett projekt om operationalisering av kulturmiljömål i utbildningen av landskapsarkitekter, s.k.

best practise; årets kurs om att bevara/bruka/utveckla historiska trädgårdar är förlagd till Trollenäs; Regionmuseet i Kristianstad önskar genomföra en studie över Dag Hammarskjölds gård Barkåkra där trädgården har förfallit; ett annat arbete (kandidat) omfattar Glimmingehus museiträdgård där en bevarande- och utvecklingsplan har lagts fram på basis av historiska spår; trädgårdsmästare Johannes Gernandts *Reglor för Trädgårdskonsten* har getts ut på nytt.

Lantmännen lantbruk (Bo): regeringens livsmedelsstrategi öppnar för flera positiva satsningar vad gäller landets växtförädling, bl.a. i form av tankar på ett kompetenscentrum vid SLU/Alnarp samt fortsatt stöd till [det nordiska samarbetsprojektet kring Public Private Partnership](#) om s.k. basförädling (pre-breeding); livsmedelsdelen inom Lantmännen har fått upp ögonen för mångfalden av sorter, och det pågår även ett arbete att utveckla processer för att kunna hantera mindre volymer; förädlingsstationen i Lännäs fyller 100 år och firar detta 23 augusti.

LRF Trädgård (Maja): vi deltar i programmet på flera olika nivåer, vilket vi tycker är bra; varumärket Grönt kulturarv® fungerar väldigt bra - det är väldigt positivt och det finns en god efterfrågan; det finns goda möjligheter att koppla samman producenterna med kyrkogårdarna när det gäller lämpligt växtmaterial [jfr. kommentaren under 7.i, sid. 5]

ii. Samordningen vid SLU/LTV-fak

Eva J redovisade en del av händelseutvecklingen på SLU/Alnarp samt fördelningen av uppgifter mellan lokal samordningen och nationella genbanken. Hon lyfte vidare följande:

- Presentationen av Poms aktörer på webbplatsen fortsätter: bidrag efterlyses. Detta gäller även medlemmarna i andra referensgrupper.
- Alla former av inspel/nyheter/förslag till hemsidan välkomnas varmt
- Tre olika bokprojekt är i gång:
  - * sparrisuppropets växter (preliminärt klar till Älvsjömässan 2018)
  - * Pom-rosorna (*ibid.*)
  - * ”Klonarkivsvärdarnas favoriter” (förhoppningsvis klar under året)
- Rekrytering av ny prefekt till Lapf pågår²

iii. Jordbruksverket

- Pågående utlysningar

Ett flertal [utlysningar inom landsbygdsprogrammet](#) pågår. Följande bedöms relevanta för programmet (närmare detaljer på Jordbruksverkets webbplats):

  - * utveckling av regionala rätter på menyn i kulturhistoriska miljöer (8 milj. kr, slutdatum 30 april)

² Not: till ny prefekt för perioden 2 maj 2017-30 juni 2019 har utsetts professor Ingrid Sarlov Herlin

- * odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer (7 milj. kr, slutdatum 30 september)
- Regeringens livsmedelsstrategi
Livsmedelsstrategin rymmer, som nämndes av Bo Gertsson, förslag på satsningar inom svensk växtförädling. I några av de [åtgärds paket](#) som har offentliggjorts finns dock ännu så länge bara medel anvisade för det nordiska PPP-projektet. Det återstår därmed att se om ytterligare medel kommer att skjutas till de övriga åtgärderna. Enligt uppgift utgörs redan en del satsningar på odlad mångfald av de återkommande utlysningarna inom landsbygdsprogrammet (jfr föregående).
- Nagoyaprotokollet
Inom EU fortsätter arbetet med att ta fram branschvisa vägledningsdokument, bl.a. avseende bioteknologi och växtförädling. Ett IT-verktyg (DECLARE), för att underlätta för användarna att deklarerat att man uppfyller protokollets krav, kommer att sjösättas under sommaren. Ett flertal stötestenar är fortsatt föremål för förhandlingar mellan EU-kommissionen och medlemsstaterna, t.ex. definitionen av användning, om växtsorter i jämförande fältförsök faller under lagstiftningen, mm.
- Övervakning och kartläggning av genetisk mångfald
Uppdraget som Jordbruksverket har haft 2015-2016, att rapportera om hur man kartlägger och övervakar genetisk mångfald, har bedrivits inom ramen för miljömålsarbetet. För innevarande år saknas det. Det är oklart om motsvarande uppdrag återkommer fr.o.m. 2018.
- EU:s saluföringsdirektiv: "a revival"?
EU-kommissionens förslag 2014 till harmoniserad lagstiftning om saluföring av utsäde och plantor - det s.k. PRM-förslaget - röstades ned av Europaparlamentet. Kommande ordförandeland Estland har sökt, och fått, stöd från ett antal medlemsstater (däribland Sverige) att ta upp frågan igen. Man avser särskilt att ta upp harmonisering med s.k. horisontell lagstiftning, uppdatering betr. bevarandesorter, enklare regler för att lägga till arter, utsädesblandningar, mm.

6. Övriga frågor

Sveriges Pomologiska Sällskap undrade hur det förhöll sig med fruktsorterna i de lokala klonarkiven och registreringen på Jordbruksverkets sortlista. Sedan december 2016 finns ett direktiv som föreskriver att alla fruktsorter som saluförs ska ha en sortbeskrivning och vara registrerad i sortlistan.

Arbetet pågår och Jordbruksverket bedömer att samtliga sorter ska kunna vara registrerade till utgången av december 2018. I det arbetet medverkar såväl den Nationella genbanken som SLU Balsgård.

7. Tidpunkt för nästa möte

Nästa möte, som får prägel av en workshop om återstoden av programperioden, hålls 7 november i närheten av Jönköping (lokal meddelas senare).

- Bilagor:
1. Underlag inför diskussion i nationella genbankens referensgrupp 2017-03-30 (pdf)
  2. Uppdaterad översiktsplan (ver. april-17)
  3. Lägesrapport från Nationella genbanken (Karin Persson; pdf)
  4. Information ang. Poms frömaterial och arbetet med kulturarvssorter (Agneta Börjeson, Röttle natur & kultur; pdf)